

13 gadu sapnis piepildījies

IZDOTA GRĀMATA "LATVIJAS LIGZDOJOŠO PUTNU ATLANTI 1980–2017"

OTARS OPERMANIS,
opermanis@gmail.com

Skatoties uz šo grāmatu, atceros, ka 2008. gada vasarā izmisīgi mēģināju atrast finansējumu 2000.–2004. gada Latvijas ligzdojošo putnu atlanta publicēšanai. Taču drīz pēc tam dzīve iegrozījās tā, ka bija jādomā par pašas Latvijas Ornitoloģijas biedrības (LOB) finansiālo izdzīvošanu, un atlanta izdošana palika otrajā plānā. Tomēr labāk vēlāk nekā nekad, tāpēc ir ļoti patīkami redzēt, ka šis sapnis pēc 13 gadiem ir piepildījies, turklāt ar lielu pievienoto vērtību!

Izplatības atlants nav romāns, ko lasa no pirmās līdz pēdējai lappusei. Tam ir vairāk izziņas funkcija, un lasītājs, visdrīzāk, atlantu vispirms šķīrstīs, lai sameklētu informāciju par kādu konkrētu sugu vai sugām, nevis sāks lasīt no sākuma. Līdz ar to informācijas izkārtojuma jābūt loģiskam un lietotājam draudzīgam, bet izklāstam – lietišķam un koncentrētam. Manuprāt, šī grāmata lieliski tiek galā ar savu misiju: tā maksimāli izmanto kartes, grafikus un tabulas, lai pasniegtu informāciju uzskatāmā veidā. To var teikt ne tikai par sugu atvērumiem, bet arī par ievadnodaļu par dabas apstākļiem un to pārmaiņām Latvijā pēdējās dekādēs. Sugas atvēruma skaidrojumi ir pietiekami, lai visu varētu ātri uztvert. Tas, ka "Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017" būtībā atspoguļo četru atlantu kampaņu rezultātus, nedarīja autoru uzdevumu vieglāku, taču ir izdevies izstrādāt visai asprātīgu formātu, kas vienlaikus ir izklaidējošs, tajā pašā laikā saglabā nopietna zinātniska izdevuma seju.

Vienīgais ieteikums būtu – satura rādītājā varēja iekļaut arī lappuses, kurās atrodami konkrētu sugu atvērumi. Tagad lasītājam vai nu attiecīgā lappuse jāmeklē sugu indeksā izdevuma beigās, vai arī intuitīvi jāšķirsta grāmata, paļaujoties uz savām putnu sistematikas zināšanām. Diemžēl sistematika ir nozare, kas pēdējā laikā ir bieži mainījusies, un šīs grāmatas autori citīgi sekojuši šīm pārmaiņām. Bet lasītājs, kurš varbūt ir palaidis garām kārtējās pārmaiņas, būs pārsteigts, neatrodot sugas pierastajās vietās, piemēram, piekūnus blakus citiem dienas plēsīgajiem putniem.

Ļoti laba ideja attiecībā uz fotoattēliem: putns un tam raksturīgais biotops. Man ļoti patīk īpaši biotopa fotogrāfiju atlase, ko gan ne vienmēr varu teikt par putniem. Piemēram, grūti saprast, ar ko fotogrāfiju redaktoru uzrunājusi tieši šī vistu vanaga fotogrāfija, kurā redzamajam jaunajam putnam ap kāju ir dīvains priekšmets. Vistu vanags noteikti nav suga, kurai nevarētu atrast jēgpilnākas fotogrāfijas. Tomēr tas nebūtu jāuzskata par lielu trūkumu, jo diez vai šī grāmata būs tas izdevums, kur lasītāji primāri vēlēties baudīt fotoattēlus.

Autori diskusijas nodaļas sākumā norāda, ka izplatības datiem, kas vākti pēc atlanta metodikas, ir sava specifika. Daudz kas ir atkarīgs gan no dalībnieku skaita, gan laika, kas tiek pavadīts, veicot putnu reģistrāciju. Manuprāt, zīmīgs to apstiprinošs elements katras sugas atvērumā ir krāsainās kartes, kur tiek salīdzināti kvadrāti, kas ziņoti 2000–2004 un 2013–2017 atlanta laikā. Varētu gaidīt – ja sugas tendence ir sarūkoša,

tad kartē vajadzētu dominēt sarkanajai krāsai, ja stabila – dzeltenajai, bet, ja pieaugoša – zilajai. Tomēr šādu sugu ir pārsteidzoši maz, un vairākums karšu ir ļoti raibas: tajās pārstāvētas visas pieminētās krāsas un nav izteiktas dominances nevienai no tām. Dažreiz pat liekas, ka putni vienkārši masveidā pārcēlušies no viena atlanta kvadrāta uz citu. Protams, visdrīzāk tā nav, un šeit parādās dalībnieku skaita un aktivitātes īpatnību efekts.

LOB prezidente Antra Stīpniece grāmatas ievadā piemin paaudžu maiņu. Taču mainījušies ir ne tikai cilvēki, bet arī viņu aprikojums un uzvedība. Pirmā Latvijas ligzdojošo putnu atlanta datu vākšanas laikā novērotāji lielākoties pārvietojās ar sabiedrisko transportu un kājām un viņu teju vienīgais aprikojums bija binoklis (kādu mūsdienās neviens sevi cenošs ornitologs kaklā nekārtu), piezīmju grāmatiņa un puslīgālas pārfotografētas apvidus kartes ar kvadrātu robežām lielā mērogā. Pēdējā atlanta laikā lielais vairākums pārvietojas ar privāto automašīnu, izmanto interaktīvās karšu aplikācijas ar dažādiem telpiskās informācijas slāņiem viedtālrunos un novērojumus reģistrē Dabasdati.lv portālā. Ornitokomplektā mūsdienās, ja neskaita kokākāpējus, bez binokļa bieži ir teleskops, GPS, putnu balsu atskaņotājs, fotoaparāts ar teleobjektīvu un pat drons.

Pirmajās atlantu kampaņās, manuprāt, novērotāji vairāk meklēja putnu ligzdas, lai pierādītu ligzdošanu; LOB ligzdu kartīšu programma noritēja rokrokā ar atlanta kampaņu. Tas attiecīgi prasīja doties lielākos džungļos. Arī tāpēc, ka bija mazāk

SUGAS ATVĒRUMA PASKAIDROJUMI

Suga ir definēta saskaņā ar Starptautisko Ligzdojošo Putnu Atlantu (International Checklist of Birds of the World and BirdLife International 2020).
The name of the species and first Latin name are given according to the Handbook of the Birds of the World and BirdLife International digital checklist of the birds of the world (version 4.2/20).

Raksturīgs sugas ligzdošanas biotops.
A breeding habitat typical for the species.

Pirmais Latvijas Ligzdojošo putnu atlants.
The First Latvian Breeding Bird Atlas.

Ligzdošanas un citu populāciju raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota ligzdošanas populācija un populācijas izmaiņu novērtējums, ja ligzdošanas un citu populāciju izmaiņu novērtējums nav pieejams.
Description of the change in the distribution and population. The factors possibly causing the change in some cases, the changes described here do not correspond to what can be seen in the atlas, as the list is based on the analysis of only the sufficiently surveyed squares.

Pirmais Eiropas Ligzdojošo putnu atlants.
The First European Breeding Bird Atlas.

Otrās Latvijas Ligzdojošo putnu atlants.
The Second Latvian Breeding Bird Atlas.

Raksturīgs sugas novirpējums sadalītā ligzdošanas kartēs.
Pārmaiņu raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.
The typical change in the distribution and population in each of the atlas squares (light green) - possible breeding, red/green - possible breeding, dark green - confirmed breeding (grey - unconfirmed square for species recorded).

Apdzīvotības, populācijas līmeņa un tendences saskaņā ar Starptautisko Ligzdojošo Putnu Atlantu (International Checklist of Birds of the World and BirdLife International 2020).
Pārmaiņu raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.
Population index (the relative population size in comparison to the reference year) according to the International Checklist of Birds of the World and BirdLife International 2020. The index is calculated as the ratio of the population size in the year of the atlas to the population size in the reference year (1980-1984). The index is not applicable for the species that are not recorded in the atlas.

Apdzīvotības, populācijas līmeņa un tendences saskaņā ar Starptautisko Ligzdojošo Putnu Atlantu (International Checklist of Birds of the World and BirdLife International 2020).
Pārmaiņu raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.
Population index (the relative population size in comparison to the reference year) according to the International Checklist of Birds of the World and BirdLife International 2020. The index is calculated as the ratio of the population size in the year of the atlas to the population size in the reference year (1980-1984). The index is not applicable for the species that are not recorded in the atlas.

EXPLANATIONS FOR THE SPECIES ACCOUNTS

Otrās Eiropas Ligzdojošo putnu atlants.
The Second European Breeding Bird Atlas.

BRUNA CAKSTĪTE

Ligzdošanas un citu populāciju raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.

Ligzdošanas un citu populāciju raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.

Ligzdošanas un citu populāciju raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.

Ligzdošanas un citu populāciju raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.

Ligzdošanas un citu populāciju raksturojums, kas pamatojams uz populācijas izmaiņu novērtējumu. Šeit raksturota populācijas izmaiņu novērtējums, ja populācijas izmaiņu novērtējums nav pieejams.

STĀVOKLIS UN AIZSARZIŅA

Populācijas līmenis: 7 000 000-10 000 000 paku

Populācijas līmenis: 10 000 000-15 000 000 paku

Populācijas līmenis: 15 000 000-20 000 000 paku

Populācijas līmenis: 20 000 000-25 000 000 paku

Populācijas līmenis: 25 000 000-30 000 000 paku

Populācijas līmenis: 30 000 000-35 000 000 paku

Populācijas līmenis: 35 000 000-40 000 000 paku

Populācijas līmenis: 40 000 000-45 000 000 paku

Populācijas līmenis: 45 000 000-50 000 000 paku

Populācijas līmenis: 50 000 000-55 000 000 paku

Populācijas līmenis: 55 000 000-60 000 000 paku

Populācijas līmenis: 60 000 000-65 000 000 paku

Populācijas līmenis: 65 000 000-70 000 000 paku

Populācijas līmenis: 70 000 000-75 000 000 paku

Populācijas līmenis: 75 000 000-80 000 000 paku

Populācijas līmenis: 80 000 000-85 000 000 paku

Populācijas līmenis: 85 000 000-90 000 000 paku

Populācijas līmenis: 90 000 000-95 000 000 paku

Populācijas līmenis: 95 000 000-100 000 000 paku

Populācijas līmenis: 100 000 000-105 000 000 paku

Populācijas līmenis: 105 000 000-110 000 000 paku

Populācijas līmenis: 110 000 000-115 000 000 paku

Populācijas līmenis: 115 000 000-120 000 000 paku

Populācijas līmenis: 120 000 000-125 000 000 paku

Populācijas līmenis: 125 000 000-130 000 000 paku

Populācijas līmenis: 130 000 000-135 000 000 paku

Populācijas līmenis: 135 000 000-140 000 000 paku

Populācijas līmenis: 140 000 000-145 000 000 paku

Populācijas līmenis: 145 000 000-150 000 000 paku

Populācijas līmenis: 150 000 000-155 000 000 paku

Populācijas līmenis: 155 000 000-160 000 000 paku

Populācijas līmenis: 160 000 000-165 000 000 paku

Populācijas līmenis: 165 000 000-170 000 000 paku

Populācijas līmenis: 170 000 000-175 000 000 paku

Populācijas līmenis: 175 000 000-180 000 000 paku

Populācijas līmenis: 180 000 000-185 000 000 paku

Populācijas līmenis: 185 000 000-190 000 000 paku

Populācijas līmenis: 190 000 000-195 000 000 paku

Populācijas līmenis: 195 000 000-200 000 000 paku

Populācijas līmenis: 200 000 000-205 000 000 paku

Populācijas līmenis: 205 000 000-210 000 000 paku

Populācijas līmenis: 210 000 000-215 000 000 paku

Populācijas līmenis: 215 000 000-220 000 000 paku

Populācijas līmenis: 220 000 000-225 000 000 paku

Populācijas līmenis: 225 000 000-230 000 000 paku

Populācijas līmenis: 230 000 000-235 000 000 paku

Populācijas līmenis: 235 000 000-240 000 000 paku

Populācijas līmenis: 240 000 000-245 000 000 paku

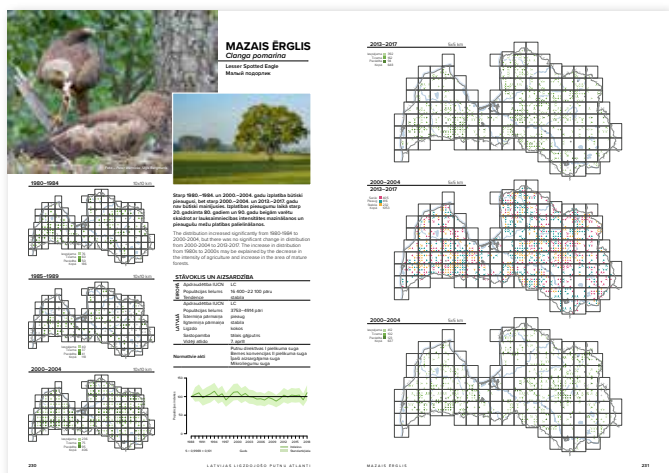
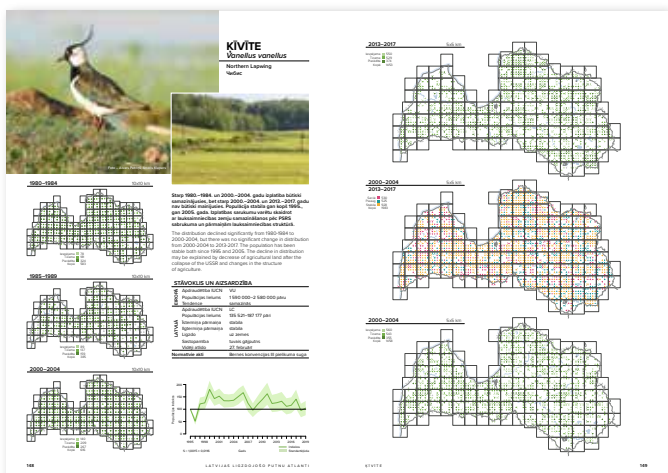
Populācijas līmenis: 245 000 000-250 000 000 paku

Populācijas līmenis: 250 000 000-255 000 000 paku

Populācijas līmenis: 255 000 000-260 000 000 paku

Populācijas līmenis: 260 000 000-265 000 000 paku

Populācijas līmenis: 265 000 000-270 000 000 paku

informācijas par gaidāmo biotopu vai ainavu un līdz ar to, kurās vietās kādus putnus varētu sagaidīt. Man, kas putnus apguva pagājušā gadsimta 80. gados, "atrst ligzdu" nozīmēja, ka es par šo sugu jau kaut ko zinu. Šodien, kad, pateicoties ekipējumam un labākai informācijai, daudz vairāk par putniem strādājam vai vienkārši priecājamies no distances, šādas tieksmes laikam tiktu uzskatītas par dīvainām.

Cik ticams, ka šie visai atšķirīgie cilvēki no dažādām paaudzēm novērotu tās pašas sugas vienādos apstākļos? Negribot spekulēt, uz šo jautājumu atbildēt ļaušu katram pašam. Mēs visu laiku runājam par putnu sugu pārmaiņu tendencēm, bet ir skaidrs, ka paši ornitologi ir mainī-

jušies ne mazākā mērā. Šajā grāmatā labi ir tas, ka sugu atvērums autori nekomentē to, kas redzams kartēs no dažādiem ligzdojošo putnu atlantu gadiem, bet ļauj lasītājam pašam spriest par to, ko viņš redz, un izdarīt secinājumus.

Visbeidzot jāuzsver, ka šī grāmata nav tikai izplatības atlants, vairākumam sugu tā apvieno arī citas LOB programmas – prasto ligzdojošo putnu uzskaišu – rezultātus, kas lieliski papildina izplatības kartes. Lai gan nedrīkst nenovērtēt grāmatas autoru nopelni, būtībā šis ir kopdarbs, ko radījuši daudzi simti LOB biedru no dažādām paaudzēm. Apsveicu visus ar šo lielisko grāmatu, un paldies par pacietību, to tik ilgi gaidot!

Summary
A dream of 13 years has come true. The Breeding Bird Atlases of Latvia 1980-2017 have been published.
/Otar Opermanis/
The breeding bird atlases show large-scale long-term changes in the distribution of the breeding birds. This book presents the result of the research carried out in Latvia for four national-level breeding bird atlases: (1) The First Latvian Breeding Bird Atlas (1980-1984; Priednieks, Strazds et al. 1989); (2) The First European Breeding Bird Atlas (1985-1989; EBBA1; Hagemeijer, Blair 1997); (3) The Second Latvian Breeding Bird Atlas (2000-2004; LBBA2; unpublished); (4) The Second European Breeding Bird Atlas (2013-2017; EBBA2; Keller et al. 2020).